

УДК 78.071.2; 314.743; 159.922.4

Ліда Курбанова

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ПАВЛА МАЦЕНКА КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕТНОПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕРСОНОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ ОСОБИСТОСТІ

В статті зроблено спробу окреслити психологічний портрет Павла Маценка, опираючись на базові теорії персонологічної психології особистості, а також розглянути його активну культуротворчу діяльність крізь призму етнопсихології.

Ключові слова: Павло Маценко, національна свідомість, ментальність, особистість, самоактуалізація, воля.

Павло Маценко (1897–1991) зробив значний внесок в українську музичну культуру діаспори як музикознавець, педагог, диригент, організатор музично-культурного життя української громади в еміграції, про що свідчить його багатий архів, композиторська творчість, публікації про нього діаспорних авторів І. Вовка, Н. Годованого-Штона, В. Климківа, О. Костюк, І. Мельника, М. Підкович [17], В. Ревуцького, С. Яременка [19], Д. Яремчука, які зібрані, відредаговані і опубліковані Василем Веригою у збірнику на пошану 90-літнього ювілею митця [15]. Згадує про нього у своєму історико-критичному огляді А. Рудницький. В Україні вперше внесок П. Маценка у розбудову української музичної культури діаспори знайшов висвітлення у монографії Г. Карась [4]. Однак, вказаними авторами не було зроблено аналітичного огляду психологічного портрету цього діяча музичної культури діаспори, що і зумовило наш інтерес до теми дослідження.

Значний внесок у розвиток етнопсихологічної думки зробили українські та російські вчені – Г. Сковорода, М. Костомаров, В. Антонович, В. Янів, П. Куліш, М. Данилевський. У 30-х – 70-х роках ХХ ст. етнопсихологію зарахували до буржуазних наук, тому свій внесок у цей період зробили науковці з української діаспори – Ф. Вовк, А. Княжинський, О. Кульчицький, Д. Чижевський, В. Янів та ін. З 70-х років етнопсихологічні дослідження активізувалися в Україні. Крім цього у сучасній етнопсихології виділяють декілька напрямів розвитку, а також різні типи підходу до проблематики. Серед них – М. Пірен, О. Лозова, О. Савицька, Л. Співак [18]. Що ж стосується персонологічних теорій особистості, то ми виокремили декілька основних, на нашу думку, досліджень видатних психологів А. Адлера, Е. Фромма, А. Маслоу [16].

Павло Маценко був непересічною творчою особистістю, залишивши багату творчу спадщину. Кожна його робота є цінним матеріалом для розвитку культури, освіти й виховання, для обґрунтування ваги митців української музики в минулому та сучасному. Тому актуально бачиться потреба повернення в науковий обіг значення особистості П. Маценка. *Мета роботи* – окреслити психологічний портрет митця крізь призму етнопсихології та персонологічних теорій особистості. Для її досягнення необхідно вирішити *наступні завдання*: виокремити питання національної свідомості у життєвому кредо митця та охарактеризувати цей пріоритет крізь призму етнопсихології; проаналізувати персонологічні теорії видатних психологів ХІХ – ХХ ст.; на основі аналізу провести паралелі із життям та творчістю Павла Маценка.

Опрацьовуючи життєвий та творчий шлях Павла Маценка, прослідковується його бажання до самореалізації у будь-яких ситуаціях. Потрібно навіть виокремити основні віхи його творчості, оскільки він був багатогранною особистістю та проявив себе як педагог, диригент, дослідник українського церковного співу, музично-громадський діяч та композитор.

Здобуття професійної освіти П. Маценком припадає на міжвоєнний період у Празі (1924-1929). Це навчання в Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова (класи композиції, сольного співу та диригування), а потім у Празькій музичній консерваторії (теорія композиції та співу). Паралельно він закінчує чеську «Школу високих педагогічних наук». У 1929-1931 рр. П. Маценко під керівництвом Ф. Штешка написав дисертацію «Склад та технічна будова мелодій Київського розспіву в Почаївському ірмології вид. 1775 року» і 1932 р. здобув звання доктора музично-педагогічних наук.

Диригентська діяльність. Починаючи з 1920 року Павло Маценко працює диригентом з різними хорами. Крім цього веде активне концертне життя. Це хори на Кіпрі та Болгарії, куди він потрапив за вимушеними життєвими обставинами (на Кіпрі – лікувався від тифу, а в Болгарії – важка фізична праця – Л. К.). З 1929 року П. Маценко працює вчителем в українській гімназії під Прагою та диригентом церковних та світських хорів, стає одним із субдиригентів «Українського Академічного Хору у Празі» (диригентом була Платоніда Щуровська-Россіневич). Наприкінці цього ж року його запрошено до Відня диригентом хором церкви Святої

Варвари та світським хором німців, якими він керуватиме до 1931 року. З 1936 року на запрошення Українського народного дому у Вінніпезі (Канада) П. Маценко переїжджає до Канади та працює як диригент та вчитель співу Рідної Школи (1936-1940). В цей час він здобуває славу доброго диригента, керуючи зведеними хорами на сценах Вінніпегу, а також у програмах СіБіСі, що транслювалися по усій країні.

Від 1940 року основними видами діяльності П. Маценка стають *педагогічна, публіцистична та наукова*.

Педагогічна діяльність Павла Маценка, яка почалася ще в Празі, продовжується в Канаді. З 1940 року П. Маценко був ініціатором та організатором українських Диригентсько-вчительських курсів, де був управителем та викладав диригування й інші музичні дисципліни. Спочатку вони відбулися у Торонто, а з 1941 перенесені у Вінніпег. Саме він став ініціатором запрошення на ці курси прославленого диригента Олександра Кошиця [13]. П. Маценко був промоутером «Вищих Освітніх Курсів» (перед цим вони мали назву Диригентсько-вчительські та Українські освітні курси) в 1943-1952 рр. З часу створення центрального Комітету українців Канади (КУК) 1940-1941 П. Маценко був секретарем, а потім головою Освітньо-видавничої комісії. Будучи ректором Інституту Святого Івана у Едмонтоні, він у 1959 році організовує курси схожі на Вищі освітні, а також диригує зведеними хорами на великих святах. З 1964 року П. Маценко продовжує педагогічну практику у Колегії Св. Володимира в Робліні, а також диригентську діяльність з хором церкви Святої Марії у Йорктоні

Серед різного роду занять П. Маценко знаходить час для *наукової діяльності*. Основною темою його зацікавлень є дослідження української церковної музики. Він пише і видає розвідки з українського церковного співу, а саме про його походження та значущість для історії української культури загалом, повертає імена різних мистецьких діячів. Так у його публіцистичній діяльності близько 500 статей, на різні теми, що стосуються української музичної культури. Він опрацював життя та творчість понад 100 персоналій [6]. Серед них імена Д. Борнянського, М. Березовського [9], С. Давидова [7], С. Дегтярева [8], О. Кошиця та багато ін. П. Маценко пише статті у кілька часописів та журналів у Канаді, Америці й Європі, працює співредактором часопису «Новий Шлях».

П. Маценко проявив себе також і як *композитор*. В основному це гармонізація церковного співу та укладення його на різну кількість голосів. Його оригінальний твір «Розлились пінні води» на слова Б. Лисянського був написаний 1938 року з нагоди 950-річчя Хрещення Руси-України. Він, на думку композитора С. Яременка, є одним із кращих творів П. Маценка: «Тут він виявив свій композиторський хист та вміння передавати музичними виражальними засобами зміст і характер тексту. Музична мова цього твору насичена забарвленнями української народної пісні...» [19, с. 75].

Павло Маценко обрав шлях служіння українській культурі. Своє «крredo» він окреслив так: «УТРИМАННЯ, ВІДРОДЖЕННЯ, ПІДНЕСЕННЯ української церковної музики, як душі українського народу...» [3, с. 19]. Саме ці слова є ключовими у становленні та розвитку психологічного портрету митця. Потрібно зауважити, що він завжди вболівав за національну культуру і намагався максимально виразити любов до всього українського у педагогічній, публіцистичній та громадській діяльності. Любов до церковної музики була закладена у його свідомість та характер, ще з дитинства. Характер особистості – складне психічне утворення, основою якого є інтегрована в сфері її спрямованості ієрархієзована система ставлень та вольові якості [16, с. 112]. Властивості характеру формуються і функціонують під вирішально-визначальним впливом соціальних та духовних чинників. Національний характер є поєднанням фізичних і духовних рис, які відрізняють одну націю від іншої [18, с. 66]. Національна свідомість – це сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості життєдіяльності націй та етносів [18, с. 75-76]. Її основою виступає національна самосвідомість (сукупність поглядів, знань, оцінок, ідеалів, що відображають специфічний зміст, рівень і особливості уявлень представників національної спільноти про минуле, сучасне і майбутнє свого розвитку, про місце та призначення серед інших спільнот і характер взаємовідносин з ними), що відображає ступінь засвоєння елементів загально-національної свідомості окремими представниками нації [18, с. 77]. Як доказ, національного світогляду П. Маценка можна додати один із етнопсихологічних аспектів особистості – етнічну ідентифікацію. Окрім досліджень українського церковного співу, свідченням його українськості, є його цикл «Розтра-

чені діаманти», що складається з ряду статей та розвідок про українських музичних діячів, імена яких, присвоїла собі Росія.

Крім цього, потрібно зазначити, що предметом вивчення етнопсихології є ментальність. Вона є цілісним проявом духовних напрямків, які не зводяться до суми форм суспільної свідомості (релігії, мистецтва), а виступають специфічним відображенням дійсності, що зумовлюється процесом життєдіяльності етносу в певному географічному, історичному та культурному просторах. Етнічна ментальність є системою образів, уявлень, які стимулюють і регулюють поведінку в даних культурних та соціальних умовах. Приклад української діаспори в Канаді засвідчує той факт, що представники етносу не «розчинилися» в іншому етносі, не втратили своєї національної специфіки, не перестали психологічно почувати себе українцями, завдяки ментальності [18, с. 62]. Ментальність та світорозуміння (менталітет) розвиваються під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. До внутрішніх належить: філогенетична спадковість (домінування емоцій та почуттів над волею та інтелектом у сприйнятті навколишньої дійсності); обсяг та глибина життєвого досвіду (з'являється в результаті процесу навчання, впливаючи на рівень самоактуалізації особистості); індивідуальні особливості психічних процесів: пам'ять, емоції, почуття, мислення, емпатія, воля (які інтегрують фізичний, інтелектуальний і духовний потенціал особистості); вчинкова активність індивіда (якщо індивід сам не включається в життєдіяльність групи, то процес розвитку його ментальності слабшає). Життєвий шлях Павла Маценка є яскравим прикладом впливу внутрішніх чинників ментальності. Вони перегукуються між собою і тому важко виділити домінуючу умову розвитку. Однак його активність у творчому та громадському житті діаспори дозволяють говорити про його індивідуальні особливості психічних процесів та глибину життєвого досвіду.

Першим зовнішнім чинником розвитку ментальності є *традиції родини*. Родина П. Маценка була співочою – батько служив при царському дворі у Санкт-Петербурзі, на досить високій посаді. Він був добрим музикантом й диригентом, знав досконало теорію музики. Мати любила співати. Хата Павла Маценка була «пристанищем» церкви. Уся його родина була дуже віддана Церкві. До неї люди горнулися самі, тому вона автоматично стала українською. Отже ще з малечку П. Маценко вивчав церковний спів, потім і теорію музики, всі способи теорії, як наше кийське знам'я [3]. Починаючи з дитинства, з тієї атмосфери, в якій ріс малий Павло, значення церкви було важливим. Власне його трепет перед українським музичним мистецтвом, а саме, церковною музикою, відіграв важливу роль у його наукових зацікавленнях. На думку вченого, церковна музика займає головне місце в житті українського народу. В ній закладена душа пра-пра-прабатьків. Саме тому, основним завданням молоді було пізнати рідну культуру через вивчення особливостей церковного співу. Людина є творінням культури і водночас її творцем. Воно відбувається в середовищі, яке окреслено як культурно-мистецьке.

Наступними чинниками є *форми та зміст взаємодії індивіда з: референтною групою* (реалізація себе у громаді в Чехії, Канаді); з первинним контактним колективом (культурно-мистецьке середовище розвитку особистості та навчання П. Маценка); педагогічним колективом навчально-виховного закладу (цей досвід відіграє важливу роль у створенні та проведенні Вищих вчительських курсів у Канаді); із засобами масової комунікації (робота П. Маценка у різних часописах та журналах, публікації статей на різну тематику). Як бачимо, значення ментальності у розвитку особистості, на прикладі життя доктора Маценка, є дуже важливим.

Національна самосвідомість відображає ступінь засвоєння елементів загально-національної свідомості окремими представниками нації. Виокремлюють два рівні національної самосвідомості: низький та високий. До другого відноситься – раціональне, глибоке усвідомлення національної належності (національна ідентичність). Остання складається з трьох компонентів: когнітивний – знання про національну спільноту та знання про себе як члена даної спільноти; емоційно-оцінний – національна самоповага чи зневага, національна гордість чи сором та ін.; поведінковий – відповідні дії та вчинки, що зумовлені двома попередньо згаданими компонентами. Доказом третього компоненту є його активність впродовж життя у різних сферах самореалізації. Когнітивний компонент – це його наукова діяльність, де він щоразу підкреслював емоційно-оцінний компонент. У своїй роботі П. Маценко завжди доводив, що він гордий за свою приналежність до українського народу. «... Кожний нарід має свою музику і свій духовний вираз, але такого глибокого, як наш, нема ніде...» [3, с. 21]. Розвиток національної самосвідомості передбачає появу національних почуттів: почуття любові до своєї Батьківщини, свого народу, національної культури і рідної мови; почуття причетності до долі свого народу,

своєї країни; почуття національної гордості чи національного невдоволення; готовності й волі до здійснення національної мети. Усі ці елементи представлені в рисах характеру особистості Павла Маценка.

Використовуючи такі методи персонології, як спостереження (за творчістю П. Маценка на основі документів), кореляційний аналіз (проаналізувавши опрацьований матеріал встановлювали наявність та кількісні показники типових, характерних взаємозв'язків між особистісними якостями), стратегію оцінки та самозвіту (на основі інтерв'ю з П. Маценком) та ознайомившись з персонологічними теоріями особистості, не можемо оминути вчення Зігмунда Фрейда. За ним психіка людини складається з трьох основних функціональних структур: *Id* («Воно»), *Ego* («Я»), *Super-Ego* («Над-Я») [16, с.164]. *Воно* – основна функціональна структура несвідомої сфери психіки людини, що керується принципом вдоволення без врахування моральних та інших соціальних мотивів. *Ego* – структура психіки людини, яка функціонує на рівні свідомості. Вона раціонально зважає і враховує реальні можливості суб'єкта та керується принципом реальності. *Super-Ego* – це моральні принципи і норми суб'єкта, на основі яких функціонують його сором та совість та усі утворення сфери спрямованості його психіки, де представлена його культурність та цивілізованість. Саме остання структура формується на ототожненні суб'єкта зі своїми батьками, педагогами та авторитетними особистостями. Так впродовж свого творчого життя Павло Маценко керувався кращими прикладами своїх вчителів та колег (батько, Ф. Стешко, П. Щуровська-Росіневич, О. Кошиць та ін.).

Поруч з теоріями З. Фрейда яскраво виділяється «індивідуальна психологія» за А. Адлером (1870-1937). Тут головна думка – особистість являє собою насамперед соціальну істоту, котра поза суспільством не може існувати. Особистість – це індивідуум, що самоутверджується в суспільстві [16, с.184]. Взагалі ця теорія є рівноцінна впливу культурно-мистецького середовища на формування особистості [1]. Особистість за Адлером має бути суб'єктом, що самовизначається за допомогою «творчої сили». Так, П. Маценко завжди знаходив сили для різного роду творчості. Він вів активну музично-громадську діяльність, навіть просвітницьку, що і дало можливість сьогодні говорити про його значення для української культури. «Індивідуальна психологія» має в собі сім положень (концептів), більшість з яких яскраво виражені у психологічному портреті П. Маценка. Перший концепт – почуття неповноцінності та його компенсація, що плавно переходить у другий – прагнення переважання, вершиною якого є прагнення досконалості. Цілковитим виправданий і зрозумілий зв'язок цих положень для кожної особистості, тому зупинятись на них не будемо. Прагнення досконалості є ключовим моментом до наступного концепту – стиль життя. За Адлером, це унікальне поєднання усталених форм, способів поведінки, звичок, котрі утворюють неповторну картину існування індивідуума. В основу стилю життя лягають початкові зусилля особистості, спрямовані на подолання перших двох концептів, ще у віці 4-5 років. Адлер підкреслював, що стиль життя кожного індивідуума є неповторний, але в його основі стоять два істотні виміри – «соціальний інтерес» та «ступені активності». Четвертий концепт – соціальний інтерес – це позитивне, співчутливе налаштування особистості щодо людей, яке виявляється у прагненні плідного співробітництва не тільки для особистої вигоди, а й спільного успіху. Науково-публіцистична діяльність П. Маценка є яскравим прикладом широті і прагнення зробити свій вагомий внесок у розбудову українського сакрального мистецтва за допомогою повернення імен заслужених діячів (цикл «Розтрачені діаманти» [7; 8; 9], створення конспекту та історії церковного співу [10; 12]). Головним стрижнем, п'ятим концептом, за теорією Адлера, є «Творче «Я». Саме воно визначає зміст, мету та стиль життя, що самовизначається, саморегулюється та самоорганізовується. Мабуть, це було основним поштовхом для П. Маценка, який прагнув реалізувати себе як диригент, педагог, науковець, дослідник української церковної музики, публіцист, активний громадський діяч та композитор. Творче «Я» розвивається з «творчої сили», на розвиток якої, на думку Адлера, помітно впливає шостий концепт – порядок народження. Останнє, сьоме, положення – фікційний фаталізм – де життєві кредо особистості, цінності та ідеали стають для неї об'єктивно істинними та беззаперечно правильними. Вершиною всієї теорії Адлера є прагнення досконалості індивідуума та позитивну значущість його діяльності для суспільства. Плідним життєвим вибором індивідуума є скерування своєї «творчої сили» та «самовизначення» на «соціальний інтерес», стосунки співробітництва, на щирі й дієві турботи на неухильне вдосконалення себе, взаємин між людьми, суспільства, культури, цивілізації згідно гуманістичними ідеалами Любові, Істини, Добра, Краси [16, с. 185-186].

Значення особистості розглядали у своїх працях ряд інших дослідників. Так швейцарський психолог Карл Юнг (1875-1961) у праці «Аналітична психологія» виклав своє бачення структури психіки персони, яка складається з трьох відносно самостійних, але нерозривно взаємопов'язаних та взаємодіючих функціональних структур: Его (Я); особистого несвідомого та колективного несвідомого [16, с. 195]. Американський психолог-персонолог Ерік Еріксон (1902-1994) розкрив вікові психологічні особливості індивідуума у «Психосоціальній теорії особистості». Німецько-американський психолог, філософ Ерік Фромм (1900-1980) суттєво розширив горизонти психодинамічного підходу до особистості шляхом детального дослідження місця й ролі соціальних, політичних, релігійних, економічних чинників у її формуванні та функціонуванні. Значення особистості у «гуманістичному психоаналізі» полягає у створенні теоретичної бази радикального оздоровлення особистості, людських взаємин, суспільства шляхом духовного очищення та морального піднесення людських душ. Тут мають велике значення духовно-ціннісні орієнтації.

Цікавими для нас є теорії психологів ХХ ст. Серед них «Гуманістична теорія особистості» американського психолога, персонолога Абрахама Маслоу (1908-1970), заснована на дослідженнях «кращих екземплярів людства». В її основі лежать такі концепти. *Індивідуум – єдине ціле*. Тут він наполягає на тому, що персону потрібно розглядати як один організм, а не окремі психічні процеси. Такої ж думки дотримувався А. Адлер. *Внутрішня природа людини* сама по собі добра, в кожному індивідуумі закладений потужний потенціал прогресивного, гармонійного, духовного розвитку. *Творчий потенціал людини*. Творчість – універсальна функція людини, яка веде до всіх форм самовираження. *Спрямованість на психічне здоров'я*. Основним об'єктом дослідження А. Маслоу були психічно здорові, здатні самоорганізовуватись та самореалізовуватись особистості, «кращі екземпляри людства». Проблема мотивації – є ключовою у персонології. Життя людини характеризується тим, що люди майже завжди чогось бажають. Головними потребами людини є: фізіологічні, безпеки й захищеності, приналежності та любові, самоповаги, самоактуалізації (особистісного вдосконалення). Зупинившись на двох останніх, маємо сказати про значення поваги у житті Павла Маценка. Ми вважаємо, що потреба самоактуалізації, вірніше позитивний результат досягнення певних цілей і є запорукою самоповаги. П. Маценко довго працював над собою, щоб завоювати авторитет в діаспорі. Він звик увесь час працювати, реалізовувати певні потреби і це бажання нерозривно прогресувало із розвитком особистості. Так до захисту своєї докторської дисертації Павло Маценко реалізовував себе як диригент та педагог. Після захисту для нього відкрилися нові перспективи і він почав плідно займатися музично-громадською (організація Вищих освітніх курсів), науковою та публіцистичною діяльністю. Він тісно спілкувався зі своїми сучасниками, елітою українського мистецтва, людьми, що в силу політичних та історичних обставин на території України, були вимушені емігрувати у різні країни світу, але залишалися патріотами та підтримували і розвивали національні пріоритети українського зарубіжжя. Ми не можемо пропустити той факт, що після захисту дисертації будь-яке звернення до П. Маценка починається з «Шановний Докторе». Звання «Доктор» завжди стоїть перед ім'ям П. Маценка в листах, афішах і статтях.

Підсумовуючи, приходимо до висновку, що особистість Павла Маценка є надзвичайно різносторонньою. Його діяльність охоплює широке поле активності в різних напрямках: педагог, диригент, музиколог, композитор, організатор музично-культурного життя української громади в еміграції, редактор, публіцист. Тому особистість Павла Маценка може бути прикладом наполегливості, вимогливості до себе, працьовитості, виховання в собі певних лідерських навиків, уміння самоорганізації та жаги до навчання та дослідницької діяльності. Він є прикладом сили волі та «прагнення досконалості», що свідчить про його високу культуру та ступінь духовності, яка є найвищим рівнем, вершиною особистісного розвитку [16, с. 93]. Пізнавальна активність в духовній сфері, вершиною якої є творчість, – істотна властивість духовності особистості. Саме такий зв'язок особистісних рис та пізнавальної активності особистості прослідковується на прикладі психологічного портрету Павла Маценка.

1. Бурденкова Л. Роль культурно-мистецького середовища у формуванні особистості Павла Маценка / Лідія Бурденкова // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-тет імені Василя Стефаника, 2012. – Вип. 24–25. – С. 246–252.
2. Відгуки минулого. О. Кошиць в листах до П. Маценка / передмова П. Маценка. – Вінніпег : Культура й Освіта», 1954. – 80 с.

3. З автобіографії д-ра Павла Маценка. На підставі інтерв'ю Романа Єринюка і звукозапису Володимира Самця, 1986 в редакції Дм. Кислиці // Павло Маценко: Музиколог, композитор і громадський діяч : зб. на пошану 90-ліття народин / упор. і зредаг. Василь Верига. – Торонто : Видання УНО Канади, 1992. – С.12–25.
4. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія / Ганна Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1164 с.
5. Лекції з історії вітчизняної та світової культурології / А. Яртись, В. Мельник. – Львів : Світ, 2005. – 567 с.
6. Маценко Павло. Архівний довідник 1988/89. – Вінніпег, Манітоба: Осередок української культури й освіти. – 88 с.
7. Маценко П. Давидов Степан Іванович (1777–1825) (Із циклу «Розтрачені діаманти») / Павло Маценко // Вісті (Твін Сіті, Мінн.). – 1967. – Ч. 3–4 (22–23). – С. 10–13.
8. Маценко П. Дегтярев Степан Аникійович (із циклу «Розтрачені діаманти») / Павло Маценко // Вісті (Міннеаполіс, Міннесота). – 1965. – Ч. 4 (15). – С. 4–7.
9. Маценко П. Дмитро Степанович Бортиянський і Максим Созонтович Березовський / Павло Маценко. – Вінніпег : Культура і Освіта, ротапринт, 1951. – 29 с.
10. Маценко П. Конспект історії української церковної музики / Павло Маценко. – Вінніпег ; Манітоба : Видання Колегії Св. Андрея, 1973. – 103 с.
11. Маценко П. Листування з О. Кошицем в справі обробки Догматів знаменного розспіву / П. Маценко // Герус О. Ювілейний збірник Української Вільної Академії Наук в Канаді / О. В. Герус, О. Баран, Я. Розумний. – Вінніпег ; Манітоба : Видання УВАН, 1976. – С. 325–357.
12. Маценко П. Нариси з історії української церковної музики / Павло Маценко. – Вінніпег : Колегія Св. Андрея в Вінніпезі, 1993. – 172 с.
13. Маценко П. Початки моєї праці в УНО / Павло Маценко // Павло Маценко: Музиколог, композитор і громадський діяч : зб. на пошану 90-ліття народин / упор. і зредаг. Василь Верига. – Торонто : Видання УНО Канади, 1992. – С. 31–40.
14. Маценко П. Склад та технічна будова мелодій київського розспіву в Почаївському ірмолоєві вид. 1775 року. Докторська дисертація, Відень 1930–1932 / Павло Маценко // Павло Маценко: Музиколог, композитор і громадський діяч : зб. на пошану 90-ліття народин / упор. і зредаг. Василь Верига. – Торонто : Видання УНО Канади, 1992. – С.127–238.
15. Павло Маценко: композитор і громадський діяч : збірник на пошану 90-ліття народин / упор. і зредаг. Василь Верига. – Торонто : Видання УНО Канади, 1992. – 242 с.
16. Москалець В. Психологія особистості : навчальний посібник / Москалець В. П. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 262 с.
17. Підкович М. Українські літні курси – історичний перегляд / Марійка Підкович // Павло Маценко: композитор і громадський діяч : збірник на пошану 90-ліття народин / упор. і зредаг. Василь Верига. – Торонто : Видання УНО Канади, 1992. – С. 53–64.
18. Савицька О. Етнопсихологія : навчальний посібник / Савицька О. В., Співак Л. М. – К. : Каравелла, 2011. – 264 с.
19. Яременко С. Д-р Павло Маценко і церковна музика / Сергій Яременко // Павло Маценко : Музиколог, композитор і громадський діяч : зб. на пошану 90-ліття народин / упор. і зредаг. Василь Верига. – Торонто : Видання УНО Канади, 1992. – С.74 – 76.

В статтє сделана попытка начертить психологический портрет Павла Маценка, опираясь на базовые теории персонологической психологии личности, а также рассмотреть его активную культуротворческую деятельность сквозь призму этнопсихологии.

Ключевые слова: Павло Маценко, національне свідомість, ментальність, особистість, самоактуалізація, воля.

The article shows Pavlo Matsenko's psychological portrait based on psychological theories of personality, and reviews his active cultural activity in the light of ethnopsychology.

Keywords: Pavlo Matsenko, national consciousness, mentality, personality, self-actualization, will.